

MAGDALENA POPOWSKA

MARZENA STARNAWSKA

POLITECHNIKA GDAŃSKA, WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I EKONOMII

FORMY EDUKACJI WSPIERAJĄCE PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W POMORSKIEM

OVERVIEW OF EXISTING EDUCATIONAL AND TRAINING PROGRAMMES AIMED AT SUPPORTING ENTREPRENEURSHIP IN POMERANIAN REGION

Artykuł jest próbą przeglądu dostępnej oferty edukacyjno-szkoleniowej z zakresu przedsiębiorczości w regionie pomorskim. Autorki odnoszą się do działań instytucji otoczenia biznesu jak i uczelni wyższych oraz zwracają uwagę na brakujące elementy dostępnych form wspierania przedsiębiorczości.

WSTĘP

Region Pomorski odgrywa ogromną rolę w gospodarczym, politycznym i kulturalnym życiu Polski i regionu Bałtyckiego. Na uwagę zasługuje fakt, że 43% gospodarki regionu skoncentrowanych jest w aglomeracji Trójmiasta. Gospodarka Pomorza to z jednej strony tradycyjne dla regionu branże – przemysł stoczniowy, rafineryjny, maszynowy, meblarski, przetwórstwo spożywcze, produkcja papieru czy turystyka. Z drugiej strony, coraz większego znaczenia nabierają innowacyjne branże oparte na nowych technologiach. Siłą napędową tej dynamicznej w skali kraju gospodarki są małe i średnie przedsiębiorstwa- wskaźnik przedsiębiorczości w Pomorskiem należy do najwyższych w kraju. Jest to w dużej mierze wynikiem historycznie zakorzenionej otwartości mieszkańców regionu na dostrzeganie możliwości rynkowych jak i wysokiej jakości otoczenia edukacyjnego, w którym ważną rolę odgrywają publiczne i prywatne uczelnie wyższe. Rozwijanie przedsiębiorczości mieszkańców regionu jest również celem funkcjonującej w Pomorskiem, podobnie jak w innych częściach kraju, sieci organizacji i instytucji powołanych na rzecz wsparcia biznesu. Szacuje się, że obecnie działania zmierzające do wspierania przedsiębiorczości prowadzi około 120 instytucji. Do najbardziej znaczących należą bez wątpienia, podobnie jak w innych regionach: agencje rozwoju regionalnego, jednostki samorządu gospodarczego, stowarzyszenia i fundacje wspierania przedsiębiorczości, inkubatory przedsiębiorczości, parki naukowo-technologiczne, centra transferu technologii, fundusze pożyczkowe, poręczeniowe i venture capital. Instytucje te świadczą głównie usługi informacyjne, szkoleniowe, doradcze,

finansowe oraz badawcze. Począwszy od 1996 roku pomorskie instytucje funkcjonują w Krajowym Systemie Usług zarządzanym przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. W ramach tego systemu działa aktualnie 14 Punktów Konsultacyjnych świadczących usługi informacyjne i doradcze dla małych i średnich przedsiębiorstw, których pracę koordynuje Agencja Rozwoju Pomorza S.A. – jeden z liderów systemu wsparcia przedsiębiorczości w regionie.

Wach (2008) dokonał przeglądu treści kształcenia obowiązujących na kierunkach związanych z zarządzaniem i ekonomią. W Polsce, minima programowe wytyczane ministerialnie, do roku 2010 wymagały wprowadzanie przedmiotu przedsiębiorczość jedynie na kierunkach „Zarządzanie” na II stopniu. W pozostałych przypadkach, na innych kierunkach studiów mogły one stanowić jedynie przedmiot nieobligatoryjny. Ponadto wśród 4 kierunków (administracja, towaroznastwo, turystyka i rekreacja, zarządzanie produkcją) spośród 12 kierunków ekonomiczno menedżerskich, „przedsiębiorczość” uznaje się jako umiejętność konieczną. (standardy MNiSW). Zatem, przedmiot przedsiębiorczość jest obecny w programach uczelnianych na kierunkach ekonomicznych jedynie jako przedmiot do wyboru. Analiza programów kierunków studiów innych niż ekonomiczne i menedżerskie wśród uczelni wyższych regionu pomorskiego, dokonana przez autorów artykułu, wykazuje że nie posiadają w zapisach swoich wytycznych programowych przedmiotu przedsiębiorczość jako przedmiotu obowiązkowego.

Potencjał rozwoju przedsiębiorczości w Pomorskiem w kontekście potrzeb edukacyjnych

Dyskusja na temat tego czy przedsiębiorczości można się nauczyć, czy też jest ona cechą wrodzoną, daną tylko niektórym, toczy się na świecie od momentu dostrzeżenia roli małych przedsiębiorstw w gospodarce większości regionów świata, czyli od początku lat 80-tych. Przedsiębiorczość jest z pewnością pochodną wielu elementów, w tym edukacji, której podstawowym oddziaływaniem może być pobudzanie zainteresowania taką ścieżką kariery zawodowej (Peterman i Kennedy, 2003).

Tymczasem Kirby (2004) stwierdza, że tradycyjny system edukacji w Europie prowadzi raczej do zahamowania ducha przedsiębiorczości niż do jego rozwoju. Potrzebne są więc zmiany zarówno w przekazywanych treściach jak i w samym procesie nauczania. Zamiast mówić o przedsiębiorczości powinniśmy raczej kształcić dla przedsiębiorczości. Na jakim etapie przejścia z tego tradycyjnego modelu nauczania przedsiębiorczości do modelu pobudzania kreatywności znajdujemy się w Polsce aktualnie? Wydaje się, że na niezbyt

zaawansowanym i to pomimo kilkuletnich już wysiłków grupy naukowców i trenerów z programu „Przedsiębiorczość dla ambitnych. Jak uruchomić własną firmę”, prowadzony przez prof. J. Cieślaka. Większość programów to jednak wiedza o przedsiębiorczości, przekazywana głównie studentom uczelni o profilu ekonomicznym.

Według badań światowego raportu GEM autorstwa Baćławskiego i innych (2004), przeprowadzonych również w Polsce, wśród 54 krajowych ekspertów, na temat uwarunkowań przedsiębiorczości zgodnie z metodą *Entrepreneurship Framework Conditions*, w kategorii „Edukacja” Polska uzyskała wartość minus 0,25, a dodatnie wartości wskaźników otrzymały Chiny, Islandia, Singapur, USA, Węgry. W rankingu tym, oceny dla Polski nie odbiegają od wartości średnich dla wszystkich krajów GEM. Warto zauważyć że zdaniem części polskich ekspertów (37%) szkoły wyższe zapewniają dobre przygotowanie do zakładania i rozwijania nowych firm natomiast. Przeciwnego zdania jest 29,7% spośród ekspertów krajowych: W trakcie wywiadów bezpośrednich pojawiały się często opinie: „*Mimo , że uczelnie promują się jako ekonomiczne, to po ich ukończeniu nie będziemy mieli odpowiedniej wiedzy na temat zakładania własnej firmy.*” Gorsze oceny dotyczą szkolnictwa wyższego ogółem oraz systemów przygotowania i doskonalenia zawodowego. Odosobniona nie jest opinia, iż „*Bardzo niewiele wyższych uczelni kształci w młodych ducha przedsiębiorczości. Raczej przygotowują się na pracobiorców. Programy edukacyjne zawierają podstawy ekonomii, jednak nie pokazują jak poruszać się w biznesie.*”

Najnowsze badania (2010) prowadzone na grupie studentów ostatnich lat studiów wyższych w województwie pomorskim pokazują tymczasem, że większość z nich (58%) zetknęła się z „zajęciami związanymi z rozwijaniem przedsiębiorczości”. Jednocześnie wykazano, że studenci są mało aktywni w zakresie samodzielnego pogłębiania wiedzy w zakresie przedsiębiorczości- ponad połowa badanych wskazała, że nie uczestniczyła w żadnych zajęciach pozauczelnianych związanych z rozwijaniem przedsiębiorczości. Inspirację do założenia firmy dają: własna wiedza+zainteresowania+pomysły (63%); analiza potrzeb rynkowych (47%); porady+sukces innego przedsiębiorstwa (42%), a tylko dla 22% badanych studentów- zajęcia na uczelni. Tylko co piąty student wskazuje, że po ukończeniu studiów założy własną firmę, a wśród głównych obaw przed takim krokiem wymienia się „niewystarczającą wiedzę” i „brak doświadczenia”. Wśród potrzeb informacyjnych respondenci wymieniali najczęściej wiedzę na temat organizacji wspierających przedsiębiorczość, w tym możliwości pozyskiwania dotacji, a także możliwości prowadzenia działalności w innych krajach. Z badań wynika jednocześnie, że młodzi potencjalni przedsiębiorcy czerpią pomysły na własną firmę z własnych zainteresowań i wiedzy (63%) oraz analizy rynkowych potrzeb (47%). Czy zatem

młodzi potencjalni przedsiębiorcy w regionie oczekują głównie wiedzy „technicznej” z zakresu przedsiębiorczości? A jeśli tak gdzie poza uczelnią mogą jej szukać?

Usługi edukacyjne w regionie pomorskim w kontekście wspierania przedsiębiorczości

Usługi oferowane w ramach wsparcia publicznego dla przedsiębiorstw skoncentrowane są na zapewnieniu dostępu do podstawowych usług informacyjnych i doradczych oraz szeregu usług szkoleniowych, a także finansowych, prawnych i związanych z wdrażaniem procesów innowacyjnych. Wszystkie typy usług oferowane są przez: Ośrodki Szkoleniowo-Doradcze, Centra Transferu Technologii, Lokalne Fundusze Pożyczkowe, Fundusze Poręczeń Kredytowych, Parki Przemysłowe, Parki Przemysłowo-Technologiczne, Specjalne Strefy Technologiczne, Agencje Rozwoju Regionalnego, Izby Gospodarcze. Ponad trzydzieści z tych organizacji zrzeszonych jest w Pomorskiej Radzie Przedsiębiorczości, której podstawowym celem jest zainicjowanie dyskusji nt. realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego w obszarze przedsiębiorczości oraz oceny systemu wspierania przedsiębiorczości na Pomorzu, w szczególności w kontekście środków z Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013.

Do najciekawszych inicjatyw należą działania Gdańskiej Fundacji Przedsiębiorczości:

- interaktywny kurs dla początkujących przedsiębiorców oferowany na platformie e-learningowej. Kurs obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z prowadzeniem własnej firmy od marketingu począwszy, na prawie pracy i negocjacjach handlowych skończywszy, a uczestnik może wybrać dowolny czas i miejsce jego realizacji pod okiem trenera na bieżąco monitorującego jego postępy;
- Akademia Gdańskiego Przedsiębiorcy, której celem jest popularyzacja wiedzy wśród gdańskich przedsiębiorców oraz osób, które dopiero planują rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. W ramach tej działalności oferowanych jest szereg szkoleń również bardzo zróżnicowanych pod względem tematycznym.

Bardzo aktywną instytucją wsparcia biznesu jest Agencja Rozwoju Pomorza S.A.. Oferuje ona regularne szkolenia tematyczne, w tym na temat przygotowania biznes planów lub prezentacji projektu przed inwestorem. Co roku, pod egidą tej samej instytucji, organizowane jest Pomorskie Forum Przedsiębiorczości. Forum to cykl spotkań, których celem jest rozpowszechnienie wiedzy przydatnej w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej. Inną ważną instytucją prowadzącą ciekawe szkolenia oraz inne projekty służące rozwijaniu przedsiębiorczości w kilku powiatach regionu pomorskiego jest Fundacja Gospodarcza.

Flagowym projektem jest „Makro-szansa dla mikro-firm”. Jego beneficjentami są osoby zamierzające założyć własne przedsiębiorstwo.

Większość z tych projektów realizowana jest przy wsparciu finansowym funduszy europejskich, zwłaszcza PO KL

Niektóre z uczelni ekonomicznych, w tym Wydział Zarządzania i Ekonomii na Politechnice Gdańskiej, podjęły próby stworzenia programu służące przekazaniu wiedzy z zakresu przedsiębiorczości. W przypadku w/w uczelni program obejmujący szereg przedmiotów około przedsiębiorczych pod nazwą „*Small Business Economics and Management*” realizowany jest w języku angielskim. Na Politechnice Gdańskiej uruchomiono również kurs „*ABC zakładania i prowadzenia biznesu*” realizowany w ramach programu kreator innowacyjności MNiSW. Jesienią 2010 uruchomiono już trzecią edycję tego programu w odstępie nieco ponad roku. Z każdą edycją program ten cieszy się coraz większym powodzeniem, chociaż jego treść programowa jest dość okrojona w kontekście przedsiębiorczości ponieważ dotyczy zakładania własnej w formie indywidualnej oraz spółek osobowych – aspektów podatkowych i prawnych oraz wszystkich formalności z tym związanych.

Tymczasem edukacja przedsiębiorcza dla studentów kierunków pozabiznesowych jest bardzo ograniczona i ciągle uznawana za mało priorytetową (Komisja Europejska, 2008).

Inną niezwykle ważną inicjatywę w regionie stanowi również Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości, działający przy Uniwersytecie Gdańskim już od 2004 r. AIPUG jest częścią ogólnopolskiej sieci inkubatorów akademickich (AIP) i co roku przyjmuje w swoich murach nowych potencjalnych przedsiębiorców mogących rozwijać swoje przedsięwzięcia w „bezpiecznym” otoczeniu.

Na szczególną uwagę zasługują konkursy organizowane przez uczelnie, lokalne władze lub instytucje wsparcia biznesu: Konkurs na Biznesplan (AIP), konkurs Biznes na Start (Gdańska Fundacja Przedsiębiorczości), konkurs Jaskółki Przedsiębiorczości (PG i Grupa Lotos S.A.), Gdyński Biznesplan (Urząd Miasta Gdyni). Konkursy te wymagają od uczestników przedstawienia biznes planów lub ostatecznie do nich prowadzą.

W ofercie szkoleniowo-edukacyjnej tego co pojawia się od strony instytucji otoczenia biznesu albo uczelni wyższych brakuje położenia nacisku na rozwijanie umiejętności miękkich. Uczestnicy drugiej edycji kursu ABC PG, którymi są przede wszystkim studenci kierunków innych niż zarządzanie na PG wykazują duże zainteresowanie tematyką następujących szkoleń. Negocjacji – 48 (osób); Kreatywne rozwiązywanie problemów – 45 (os.) , Zarządzanie projektem – 45 (os.), Asertywność – 25 (os.); Autoprezentacja – (38 os.);

Zarządzanie czasem – 36 (os.); Skuteczna komunikacja – 33 (os.); Radzenie sobie ze stresem – 30 (os.) .A zatem, niewystarczającą wydaje się być jedynie oferta szkolenia z zakresu pisania biznes planów lub formalności prawno podatkowych związanych z prowadzeniem firmy w różnych formach prawnych. Studenci wykazują silną potrzebę rozwijania innych umiejętności.

Ponadto, uczelnie woj. pomorskiego nie oferują przedmiotu przedsiębiorczość na wielu kierunkach na raz, tak aby studenci uczyli się pracować w zróżnicowanych dyscyplinarnie/kierunkowo zespołach czy grupach tak jak będzie odbywać się to w przyszłości w ich rzeczywistym życiu zawodowym (zarówno w przypadku samozatrudnienia jak i pracy dla firmy).

W ostatnim punkcie warto zwrócić uwagę na fakt, że zarówno na skalę ogólnopolską (unikalny i oryginalny program Akademii Koźmińskiego), a tym bardziej w skali regionalnej, zbyt duży nacisk edukacyjno-szkoleniowy od strony uczelni wyższych kładzie się na rozwijanie przedsiębiorczości w dziedzinach życia gospodarczego które są mocno powiązane z dużą innowacyjnością i zaawansowanymi technologiami. Zdaniem autorów, nie można zapomnieć o rozwijaniu przedsiębiorczości w każdym innym kontekście np. wynikającej z hobby, tradycji rodzinnych, naturalnych bogactw i specyfiki regionu.

Zakończenie

Z punktu widzenia oferty edukacyjnej uczelni wyższych Pomorskiego jak i instytucji otoczenia biznesu, brak jest więc zwłaszcza w odniesieniu do tych pierwszych programów edukacyjno szkoleniowych które by nie tylko uczyły o przedsiębiorczości ale też dla przedsiębiorczości. Studenci, zwłaszcza kierunków nieekonomicznych lub nie związanych z zarządzaniem odczuwają mocną potrzebę uczestniczenia w szkoleniach o zakładaniu własnej firmy (rośnie zainteresowanie) a odczuwają brak oferty rozwijania ich umiejętności miękkich, związanych z kreatywnym myśleniem. Krytyczna analiza treści i form wspierania przedsiębiorczości w Pomorskiem, każe uwypuklić też istotną rolę rozwijania umiejętności pracy w interdyscyplinarnych grupach i pracy nad pomysłami niekoniecznie związanymi wyłącznie z pomysłami bazującymi na nowoczesnych technologiach.

Abstract in English

The paper is an attempt of the overview of existing educational and training programmes that aim to develop entrepreneurship in pomorskie region. We provide examples from business

support institutions together with universities' actions. We also point out potential gaps in the entrepreneurship development education approaches.

BIBLIOGRAFIA

K. Baćłowski K., M. Korczega i P. Zbierowski, Studium przedsiębiorczości w Polsce w roku 2004 Global Entrepreneurship Monitor, Fundacja Edukacyjna Bachalski, Poznań 2005 (http://www.gemconsortium.org/national_reports.aspx)

D. Kirby Entrepreneurship education: can business schools meet the challenge?, "Education & Training", 2004, nr 46 (8/9), s. 510.

N.E. Peterman i J. Kennedy Enterprise education: Influencing students' perceptions of entrepreneurship, "Entrepreneurship-Theory and Practice", nr 28 (2), s.129-144.

Studenci ostatniego roku szkół wyższych – pracodawcy, czy pracownicy? Potencjał do rozwoju przedsiębiorczości wśród studentów ostatnich lat studiów województwa pomorskiego. Raport z badań ilościowych „Potencjał do rozwoju przedsiębiorczości wśród studentów ostatnich lat studiów województwa pomorskiego” realizowanych dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, 2010.

Raport 2010, *Sektor MSP na Pomorzu w warunkach pogorszenia koniunktury*, Pomorskie Obserwatorium Gospodarcze, Agencja Rozwoju Pomorza S.A.

K.Wach, Entrepreneurship education in Poland, artykuł przedstawiony na konferencji ICELM 2008 <<http://www.upm.ro/proiecte/EEE/Conferences/papers/S605.pdf>>

<<http://www.cieslik.edu.pl/index.php/ida/3/>>

<<http://www.akademiaprzedsiebiorcy.com.pl/>>

Popowska M., Starnawska M. (2011) „Formy edukacji wspierające przedsiębiorczość w pomorskiem”, w: Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 638 Ekonomiczne Problemy Usług nr 63 , Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 182-197